

PAŠVALDĪBAS IZAICINĀJUMI BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS JOMĀ

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas priekšnieka p.i.

Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamenta direktore V.Gorbunova

2020.gada 29.janvāris

LIKUMS PAR PAŠVALDĪBĀM

- ▶ Pašvaldība atbild par tās izveidoto institūciju darbību, ja likumos nav noteikts citādi. T.sk. Par bāriņtiesas un sociālā dienesta, kā arī izglītības iestāžu darbību;
- ▶ Autonomā funkcija ir:
 - nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību (sociālo aprūpi) (sociālā palīdzība maznodrošinātām ģimenēm un sociāli mazaizsargātām personām, veco ļaužu nodrošināšana ar vietām pansionātos, bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs, bezpajumtnieku nodrošināšana ar naktsmītni u.c.);
 - gādāt par aizgādību, aizbildnību, adopciju un bērnu personisko un mantisko tiesību un interešu aizsardzību;
 - veikt attiecīgajā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bērnu uzskaiti;
 - īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS LIKUMS

Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības **organizē un kontrolē** bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.

Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, **prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses.**

Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, **pašvaldība palīdz ģimenei**, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības.

PREVENTĪVA DARBĪBA KĀ LĪDZEKLIS STABILAI BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS SISTĒMAS NODROŠINĀŠANAI

- ▶ Novada pašvaldība un republikas pilsētas pašvaldība **analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas jomā, izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu** novada vai republikas pilsētas administratīvajā teritorijā.

KO TAS NOZĪMĒ ?

- ▶ Pašvaldība pārzina bērnu skaitu, vecumposmus, ģimeņu sociālo situāciju (piem., cik % no pašvaldības bērniem aug riska ģimenēs)
- ▶ Identificēti problēmjaucājumi atbilstoši faktiskajai situācijai:
 - ↻ Pārzināti izplatītākie bērnu tiesību pārkāpumi ģimenēs, izglītības iestādēs, sabiedriskajās vietās, atpūtas un brīvā laika pavadīšanas vietās u.t.t. konkrētajā pašvaldībā;
 - ↻ Apzinātas iedzīvotāju vajadzības (psihosociālā palīdzība, ārpusģimenes aprūpe, izglītības pieejamība, veselības aprūpe, transports un infrastruktūra u.tml.)
 - ↻ Apzināta atbildīgo institūciju kapacitāte un vajadzības (darbinieku skaits un noslodze, atbilstošas prasmes un zināšanas, savas kompetences apzināšanās, iespēja nodrošināt nepieciešamos pakalpojumus (finansējuma pietiekamība) u.tml.)

MĒRĶIS:

- ▶ Nodrošināt, ka katra bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanā iesaistītā institūcija un tās darbinieki pārzina savu kompetenci – gan pienākumus, gan tiesības.
- ▶ Neviena bērna "nepazūd", t.i.:
 - ↯ Nodrošināta savlaicīga informācijas apmaiņa starp institūcijām (joprojām konstatējams, ka bāriņtiesa, sākot skatīt lietu par iespējamu vardarbību pret bērnu, secina, ka pašvaldības sociālais dienests vardarbīgas attiecības vai nepietiekamu bērna tiesību aizsardzību ģimenē fiksējis jau vairāku gadu garumā, bet nav ziņojis ne bāriņtiesai, ne policijai)
 - ↯ Noteikta kārtība, kādā notiek gadījuma vadīšana un uzraudzība (gadījuma risināšanā iesaistītās institūcijas sadarbojas līdz brīdim, kad tiek gūta pārliecība, ka bērna tiesības ir aizsargātas);
 - ↯ Savstarpēja sadarbība, ar kopīgu izpratni par bērnu tiesību aizsardzības prioritāti (Bērna aizsardzība no vardarbības, bērnu aprūpes prasmju attīstīšana vecākiem ir prioritārāka par, piemēram, dzīvojamās platības nodrošināšanas vai vecāku nodarbinātības jautājumu);
 - ↯ Netiek pieļauta situācija, kurā bērni ilgstoši dzīvo ģimenēs, kurās tiek pārkāptas bērnu tiesības (nesekmīgs sociālais darbs, vecāku nelīdzdarbošanās, bet sociālais dienests neinformē bāriņtiesu par nepieciešamību risināt jautājumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu, ilgstoša bāriņtiesas lēmuma par bērnu šķiršanu no ģimenes pieņemšanas atlikšana bez objektīva pamata)

VBTAI KONSTATĒTAIS

- ▶ Kopš 2019.gada otrā pusgada VBTAI izsūtījusi tiešsaistes anketas 19 pašvaldībām.
- ▶ 8 pašvaldības atbildi sniegušas tikai pēc vairākkārtējiem telefoniskiem papildus lūgumiem vairāku mēnešu garumā, 2 pašvaldības nav atbildējušas
- ▶ Lielākajā daļā anketa nodota izpildei bāriņtiesai, kas NEBIJA vēstules adresāts. Lielākā daļa jautājumu aizpildīti formāli un nepilnīgi, īpaši attiecībā uz pašvaldības sociālā dienesta piedāvātajiem pakalpojumiem riska ģimenēs. Vairākos gadījumos pašvaldības norādījušas, ka nav datu par bērnu skaitu pašvaldībā vai bērnu skaitu sociālā riska ģimenēs;
- ▶ Pašvaldībās iztrūkst personas, kura pārzinātu un koordinētu bērnu tiesību aizsardzības jomu kopumā (t.sk. Koordinētu bāriņtiesas, sociālā dienesta, izglītības iestāžu, pašvaldības policijas, ģimenes ārstu sadarbību);

BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS SADARBĪBAS GRUPU DARBĪBA

- ▶ Formāli tāda ir visās pašvaldībās (5 no 19 nodibināta pēc normatīvajos aktos noteiktā termiņa, viena pašvaldība norādījusi, ka katram gadījumam tiek veidota sava sadarbības grupa);
- ▶ Risinātie jautājumi galvenokārt attiecas uz bērnu kavējumiem izglītības iestādēs vai konkrētu gadījumu risināšanu (nav sniegta informācija konkrēti kādos jautājumos);
- ▶ Tikai atsevišķās pašvaldībās tika norādīts, ka sadarbības grupa arī aktualizē un sniedz priekšlikumus pašvaldību normatīvo aktu pilnveidei, analizē sadarbības problemātiku;
- ▶ Vairākās pašvaldībās, kur norādīts, ka sadarbības grupā tiek veicināta starpinstitūciju sadarbība un notiek konkrētu gadījumu risināšana, pārbaudot bāriņtiesas lietas konstatējama nepilnīga sadarbība starp bāriņtiesu un sociālo dienestu;

DEPUTĀTU UN PAŠVALDĪBAS DARBINIEKU KOMPETENCES ROBEŽAS

- ▶ Pašvaldība atbild par tās izveidoto institūciju darbību, ja likumos nav noteikts citādi. Tikai dome var ievēlēt un atbrīvot (atcelt) bāriņtiesu priekšsēdētājus un locekļus.
- ▶ Pašvaldība vērtē savu darbinieku rīcību un komunikāciju ar iedzīvotājiem no noteiktajiem ētikas principiem.
- ▶ Bāriņtiesa ne retāk kā reizi gadā sniedz attiecīgās pašvaldības domei pārskata ziņojumu par savu darbību. Pārskata ziņojums ir publicējams pašvaldības mājaslapā. Pašvaldības domei ir tiesības jebkurā laikā pieprasīt no bāriņtiesas pārskatu par tās darbību. Domei ir tiesības lūgt bāriņtiesu skaidrot pārskatā sniegto informāciju;
- ▶ Pašvaldība var lūgt sadarbības grupai sniegt bērnu tiesību aizsardzības situācijas analīzi un priekšlikumus novada vai republikas pilsētas bērnu tiesību aizsardzības programmas pilnveidei, tostarp par nepieciešamajiem pasākumiem institūciju sadarbības sistēmas pilnveidošanai un saskaņotai un koordinētai institūciju sadarbībai.

DEPUTĀTIEM UN PAŠVALDĪBAS DARBINIEKIEM NAV TIESĪBU:

- ▶ Iepazīties ar bāriņtiesas lietas materiāliem;
- ▶ Piedalīties ģimeņu apsekošanās, pārrunās, starpinstitūciju sanāksmēs, kur tiek pārrunāta konkrētas ģimenes situācija, minēta sensitīva informācija;
- ▶ Piedalīties bāriņtiesas sēdēs;
- ▶ Dot norādījumus vai konkrētu ģimeņu situāciju risināšanai, t.sk., jautājumā par to, vai bērni ir vai nav šķirami no ģimenes.

IR TIESĪBAS:

- ▶ Pieprasīt skaidrojumu par bāriņtiesas darbību gan kopumā, gan konkrētās lietās no vispārējo bāriņtiesas pienākumu prizmas: piemēram, kādas darbības bāriņtiesa ir veikusi bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanai;
- ▶ Lūgt VBTAI izvērtēt bāriņtiesas darbību konkrētā gadījumā un saņemt VBTAI atzinumu par bāriņtiesas darbību;
- ▶ Lūgt konkrēta gadījuma izskatīšanu starpinstitūciju sadarbības grupā.

VBTAI ir saskārusies ar situācijām, kad pašvaldībai sniegts negatīvs vērtējums par bāriņtiesas darbu (vai nu pēc plānotās lietu pārbaudes, vai pēc pašvaldības pieprasījuma par bāriņtiesas darbu pēdējo 3 gadu laikā), tomēr novada dome, bez dziļāka izvērtējuma vai noteiktiem uzdevumiem konstatēto pārkāpumu novēršanai pārvēl amatā to pašu bāriņtiesas sastāvu.

ATBILDOT UZ VBTAI KRITIKU, BĀRIŅTIESAS NOVADA DOMĒM NERETI SAVU DARBA KVALITĀTI PAMATO AR:

NAV PĀRSŪDZĒTU BĀRIŅTIESAS LĒMUMU

Tas, ka personas nav izmantojušas savas tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumu, nenorāda uz lēmuma kvalitāti un atbilstību bērna labākajām interesēm.

2018.gadā bāriņtiesas bija pieņēmušas 12 203 lēmumus, no kuriem pārsūdzēti 58 (0,47% no lēmuma kopskaita).

Visbiežāk bērnu tiesību pārkāpumi izpaužas tieši institūciju bezdarbībā savlaicīgi neierosinot lietu par bērna aizgādības tiesību pārtraukšanu vecākiem un bērna šķiršanu no ģimenes, nevis kļūdainos lēmumos.

TIEK DARĪTS VISS, LAI BĒRNS AUGTU ĢIMENĒ

Nenoliedzami, bērnam ir tiesības augt ģimenē. Un pašvaldības pienākums ir sniegt palīdzību vecākiem, ja tie nespēj nodrošināt pilnvērtīgu bērna aprūpi un audzināšanu

Vienlaikus, bērnam ir tiesības uz pilnvērtīgiem apstākļiem, tikt pasargātam no jebkāda veida vardarbības, tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību. Pret bērnu nedrīkst izturēties cietsirdīgi, nedrīkst viņu mocīt un fiziski sodīt, aizskart viņa cieņu un godu.

Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras.

Bērna vislabākajās interesēs var būt šķiršana no ģimenes, ja nav iespējas novērst dzīvības un veselības apdraudējumu bērnam, paliekot ģimenē, un, ja to nav iespējams novērst ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo bērna tiesības uzaugt ģimenē.

REZULTĀTS.....

Bērni, kuru ģimenēs ilgstoši netiek novērsti bērnu tiesību pārkāpumi, lai gan ģimene gadiem atrodas sociālā dienesta un bāriņtiesas redzeslokā, 90% gadījumu vienalga tiek šķirti no ģimenes, tikai jau ar daudz lielāku traumatizāciju, jo ilgstoši piedzīvojuši pamešanu novārtā un dažāda veida vardarbību.

Šādos gadījumos ir daudz grūtāk sniegt bērnam palīdzību, rast iespēju nodrošināt aprūpi pie aizbildņa vai audžuģimenē, risināt viņa uzvedības problēmas.

Pašvaldībai nepieciešama daudz lielāka sociālā dienesta kapacitāte, lai rastu risinājumus šo bērnu rehabilitācijai un turpmākajai aprūpei.

Paldies par uzmanību!

